

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Antropologický pohled na ženy v armádě České
republiky**

Monika Králová

2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Antropologický pohled na ženy v armádě České
republiky**

Monika Králová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Marek Jakoubek, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Marku Jakoubkovi, Ph.D. za velmi užitečnou pomoc, trpělivost a připomínky, které přispěly k napsání této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1. ARMÁDA ČR	7
1.1 VSTUP DO ARMÁDY.....	8
1.2 CHARAKTERISTIKA ARMÁDY.....	9
1.3 UNIFORMA	11
1.4 NOVELA ZÁKONA O VOJÁCÍCH Z POVOLÁNÍ.....	12
2. ŽENY V MUŽSKÉM SVĚTĚ	15
3. VOJÁKYNĚ – SVĚTOVÉ VÁLKY A SOUČASNOST	17
3.1 ŽENY V OZBROJENÝCH SILÁCH	18
3.2 SOUČASNOST	22
3.3 VOJÁKYNĚ V JINÝCH ZEMÍCH	23
3.3.1 Německo.....	23
3.3.2 Norsko.....	24
3.3.3 Spojené státy americké.....	24
3.3.4 Polsko	25
3.3.5 Velká Británie.....	25
3.4 ČESKÉ ŽENY V ZAHRANIČNÍCH MISÍCH	26
4. PODMÍNKY A METODY PRO ZPRACOVÁNÍ DAT	28
4.1 MÍSTO PROVÁDĚNÍ VÝZKUMU.....	28
4.2 METODY VÝZKUMU	28
5. VÝZKUM	31
5.1 KVANTITATIVNÍ DATA.....	31
5.2 HYPOTÉZY	32
5.3 ROZHOVORY.....	33
5.4 VYHODNOCENÍ ROZHOVORŮ.....	42
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	45
SEZNAM PŘÍLOH	48
SEZNAM TABULEK	48
RESUMÉ	49
PŘÍLOHY	50

ÚVOD

Armáda byla od pradávna doménou mužů. První reakcí na spatření osoby v uniformě, ať ženy či muže je voják, nikoli vojákyně. I dostupné právní úpravy, zabývající se danou problematikou, užívají výrazu voják. Jedná se o všeobecně přijatelnou formu, stejně jako je například používán výraz občan, případně lékař apod., který může vadit snad jen vyloženě ortodoxním feministkám, či feministům. Není pravdou, že by se ženy neúčastnily válek již v dávno minulých dobách, kde nepůsobily jako válečnice, ale v oblasti, dnes bychom řekly, podpůrné.

Tato práce předkládá podobu současné ženy – vojáka, sloužících v ozbrojených silách, nahlíží pod pokličku světa žen v této, širší veřejnosti chápané, ryze mužské profesi a sonduje služební život ženské vojenské každodennosti. Snaží se umožnit pochopit vlastní důvody, které ženy do armády přivedly, a nastiňuje problémy, s nimiž se potýkají, včetně rozboru vlastní náplně služby. Práce dále poukazuje na rozdíly mezi muži a ženami, reakce mužů na ženy tak, jak je vnímají samotné ženy a možnost, snahu a ochotu žen se mužům vyrovnat.

Teoretická část se zabývá seznámením s obecnými údaji o armádě České republiky, popisuje hlavní smysl, zaměření a fungování armády v legislativní rovině, včetně aktuálně připravovaných novel a změn, které přináší, co znamená být vojákem a ženou, jak v minulosti, tak v současnosti. Je zde také ukázáno na situaci a postavení žen v některých evropských státech a účast našich žen v zahraničních misích a operacích. Výzkumná část je zpracována formou rozhovorů se samotnými ženami a muži o ženách sloužících ve stejné vojenské posádce. Rozhovory jsou členěné na samostatná témata, která se vztahují k náplni práce. V této části jsou též zpracována data kvantitativní povahy, zahrnující, jak celou armádu, tak jen vybraný útvar a slouží tak jako doplnění celé problematiky žen v armádě.

1. ARMÁDA ČR

Armáda České republiky je součástí ozbrojených sil České republiky (dále jen ČR) společně s Vojenskou kanceláří prezidenta ČR a Hradní stráží. Armáda je schopna, nebo by měla být schopna, reagovat na situace ohrožující zájmy státu na vlastním, spojeneckém i jiném teritoriu, v souladu s platnými právními předpisy.

Dnem 1. 1. 2005 začal platit zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování. Tím byl zrušen dosavadní výkon branné povinnosti a naše armáda se stala profesionální. Aktuálně schválila legislativní rada vlády novelu branného zákona, která by mimo jiné měla znovu zavést povinné odvody, platné pro muže i ženy se specifiky v novele uvedenými. Společností nejvíce vnímané změny jsou odvody žen, nicméně již v platné úpravě zákona č. 585/2004 Sb., není rozlišováno mezi muži a ženami, zákon je adresován státním občanům České republiky bez ohledu na pohlaví. Snahou vlády je prostřednictvím novely zákona o branné povinnosti mimo jiné zkrátit reakční dobu potřebnou pro odvod branců, kterou současná úprava umožňuje pouze za stavů ohrožení státu nebo válečného stavu, což jsou stavy dle práce¹, kdy válečný stav, je upravený Ústavním zákonem č. 1/1993 Sb. (Ústava ČR), čl. 43 a Ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, čl. 2. a je vyhlášen, jestliže je ČR napadena, nebo je třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně a stav ohrožení státu v úpravě Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, čl. 7, vyhlášeného v případě, kdy je bezprostředně ohrožena svrchovanost nebo celistvost státu anebo jeho demokratické zásady. V současnosti je schválena i samotná novela zákona o vojácích z povolání, která nabude účinnosti

---

¹PROCHÁZKOVÁ, D. *Krizové řízení, havarijní plánování a ochrana obyvatelstva*. České Budějovice, 2009, s. 25, 26.

1. července letošního roku. Tímto zákonem se více zaobírají následující kapitoly.

V současné době armáda čítá přes 21 000 vojáků, včetně žen. Snahou několika posledních měsíců je navýšení počtu vojáků profesionálů. U všech druhů vojsk probíhá široký nábor nových zájemců, který předčí několik zpětně jdoucích let dohromady ve své rozsáhlosti. Zda je tímto důvodem plnění závazků o počtu vojáku vzhledem k aliančním požadavkům, omlazení vojska, kde průměrný věk vojáka v činné, profesionální službě je více než 35 let, což je hodnota přinejmenším alarmující pro tento specifický typ činnosti, nebo reakce na vzrůstající napětí na světové politické scéně, není součástí této práce, výsledek by byl ryze spekulativní. Každopádně je novým zájemcům nabízeno velice dobré platové ohodnocení, náborové příspěvky v řádu statisíců korun, stabilita zaměstnání a různé sociální výhody. Tyto výhody mají přivést do činné služby mladé lidi, ženy i muže.

1.1 Vstup do armády

Zájemci o službu v armádě musí splnit několik kritérií ještě před samotným vstupem na dráhu profesionálního vojáka. V první řadě se jedná o zdravotní a psychologické testy. Jejich náročnost je v přímé úměře s činností, kterou by potencionální budoucí voják profesionál vykonával. Po úspěšném zvládnutí těchto prvotních testů, následuje přezkoušení z fyzické zdatnosti. Tento vstupní „trojboj“ vyřadí, ať z prvního, druhého či třetího důvodu drtivou většinu přicházejících zájemců. Drtivá menšina nastoupí na náhradní vojenskou službu, která trvá 3 měsíce. I zde probíhá selekce a odchody rekrutů, z důvodu nezvládnání výcvikové zátěže, či zdravotních obtíží je běžnou realitou. Ti úspěšní odcházejí po dokončení základního výcviku k jednotkám u různých útvarů, kde uzavírají pracovní smlouvu na dobu určitou, čímž zdaleka jejich výcvik nekončí, dalo by se spíše říci, že teprve začíná a to s profilovým zaměřením na dané odbornosti, pro které byl rekrut vybrán.

Vojáci a vojákyně po vstupu do armády skládají tzv. vojenskou přísahu, jedná se o velmi zvláštní slavnostní okamžik a samotná přísaha je v podstatě zpečetěním závazku každého jednotlivce, byť samotný akt je prováděn hromadně. Vlastní text vojenské přísahy zní takto:

„Já, voják ozbrojených sil, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným a budu plnit ustanovení vojenských předpisů. Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně a připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení. Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj vlastní život.

„Tak přísahám!“²

1.2 Charakteristika armády

Obrana České republiky je souhrn opatření k zajištění státní svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Zahrnuje výstavbu systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému.

Obrana republiky je záležitostí celé společnosti, každého jejího občana. Na jejím zajištění se společně, v součinnosti se státními orgány územních samosprávných celků a dalšími právníckými a fyzickými osobami podílejí ozbrojené síly i ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby. Za plánování a řízení obrany České republiky je odpovědná vláda a podílejí se na něm i ostatní ústavní orgány, činitelé a instituce, které k tomu mají příslušnými zákony vymezeny své úkoly.

---

² Znění vojenské přísahy platné od 1. ledna 1993

Vojenská obrana České republiky je založena na použití vlastních sil a prostředků a na bezpečnostních zárukách vyplývajících z členství v Severoatlantické alianci (NATO) a Evropské unii (EU).³

Ozbrojené síly mají za úkol připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení – tj. co nejefektivněji a nejlépe zabezpečit obranu jejího území s využitím zásad kolektivní obrany podle článku 5 Washingtonské úmluvy. Hlavní složkou ozbrojených sil je Armáda České republiky (AČR). Od 12. 3. 1999, kdy Česká republika vstoupila do Severoatlantické aliance, je její armáda zapojena do integrované vojenské struktury NATO, do systému obranného, operačního a civilního nouzového plánování, do procedurálních a organizačních aspektů jaderných konzultací i do společných cvičení a operací. Jednotlivé druhy vojsk české armády jsou budovány v souladu s jejími závazky vyplývajících z členství v NATO a ze zapojení do obranné a bezpečnostní politiky Evropské unie. V poledních letech bylo pak kromě mnoha změn vyplývajících z rozsáhlé reorganizace a modernizace ozbrojených sil významným mezníkem v životě Armády České republiky zejména ukončení základní vojenské služby (k 22. 12. 2004) a den, kdy se stala plně profesionální armádou (1. 1. 2005).⁴

Příslušník AČR je vázán mnoha zákony, které nejen upravují jeho služební činnost, ale zasahují i do občanských práv, která jsou těmito zákony, na rozdíl od ostatních občanů dotčena, v příkladu právo účasti na demonstracích, činnosti v politických stranách apod. Interní právní akty upravují i vzhled příslušníka AČR, u žen i mužů stanoví úpravu účesů, nošení módních doplňků jako jsou náušnice, náramky, řetízky (i z hlediska BOZP, demaskujících účinků, prezentace vojáka na veřejnosti apod.), tetování, piercingu, u mužů úpravu vousů apod. Přes

---

³ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu*. MO ČR, Praha, 2005. s. 41

⁴ MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu*. MO ČR, Praha, 2005. s. 42

tyto omezení, zasahující do individuality a svobody rozhodnutí o sobě samém z hlediska vzhledu, nelze identifikovat vojáka v běžném životě jen podle těchto úprav (mnoho mužů má hladce oholenou tvář každý den, mnoho žen nosí gumičkou svázané vlasy apod.). Ve služebním životě je identifikace vojáka snadná – pokud není členem speciálních složek AČR, kde je přípustné, či nutné nosit civilní oděv, voják v práci je prostě v uniformě. I přes množství různých militantních spolků, skupin, či jednotlivců, kteří také nosí uniformy, ať různé neoficiální, outdoorové, či ty různými státy pro vlastní vojsko používané, lze jen trochu vnímavějšímu pozorovateli bezpečně identifikovat vojáka od nadšence. Navíc v samotné armádě uniforma stírá na první pohled rozdíl mezi muži a ženami.

1.3 Uniforma

Výstrojní součástky jsou stejné pro všechny, muže i ženy, až na výjimky, které se týkají ústroje žen v oblasti slavnostních uniforem. Součástí slavnostní uniformy pro ženy je i sukně, která v mužském kompletu není obsažena. Rozdíly u slavnostních uniforem jsou i v pokrývce hlavy. Standardní polní uniforma je ovšem společná mužům i ženám. Odívání v armádě je velmi striktní a jeho nedodržování se trestá. Existuje několik variant kombinací nošení stejnokroje, které se používá v závislosti s ohledem na roční dobu či praktičnost a na každý den či zaměstnání ji stanovuje velitel jednotky. Vojáci z povolání jsou zabezpečováni výstrojí pomocí výstrojních bodů, které obdrží ve stanoveném počtu na každý rok. Každý voják z povolání je povinen být vybaven normou vystrojení, která odpovídá jeho zařazení na systematizovaném (tabulkovém) místě. Ženy navíc dostávají příspěvek na obutí, kabelku a spodní prádlo. Důvodem je, že tyto součástky nejsou dostupné ve výstrojních skladech, proto si je každá vojákyně pořizuje sama. Tato kompenzace činí 1.860 korun ročně.

Na většině útvarů je běžné nošení polní uniformy vzor 95. Jejich součástí jsou kalhoty, blůza, trička (krátký a dlouhý rukáv), svetr a kabát. Samozřejmostí jsou kanady (obuv), ty jsou však již novější model vzor 2000. Dalším výstrojní částí je blůza a kalhoty goretex, což je nepromokavý oděv v kamufláži shodného typu, jako jsou polní uniformy vzor 95.

Na některých útvarech, zvláště při služebním zařazení spíše štábního typu je běžné nošení oděvu vzor 97, což je vycházková uniforma, která se skládá z kalhot (s puky) či sukně, košile (krátký a dlouhý rukáv), svetr, vesta, sako a polobotky.

Výjimky u ženské uniformy jsou hlavně boty k uniformě vzor 97. Ty si ženy kupují sami. Boty musí mít podpatek, maximálně 5 cm vysoký, černé barvy a bez ozdob. Další výjimkou jsou kabelky, také černé. A samozřejmě prádlo a punčocháče. Všechny tyto věci si vojákyně kupují sami za peníze, které dostávají jako kompenzaci, za to, že nejsou k dostání ve výstrojních skladech.

1.4 Novela zákona o vojácích z povolání

Hlavním důvodem této novely je omlazení vojska. Průměrný věk se totiž za posledních deset let výrazně zvýšil. Například u poddůstojníků, u kterých byl v roce 2004 průměrný věk 23 let, se za deset let zvýšil na 32 let a u praporčíků z 29 let na 38 let. Tyto hodnostní sbory tvoří základ ozbrojených sil ČR. Dalším faktorem je nepříznivý demografický vývoj. Pro vstup do armády je nejvhodnější věk do 25 let, právě v této kategorii se bude počet osob nejméně 10 let snižovat. Současně sloužící vojáci z povolání nejsou stávajícím systémem nuceni k dosahování lepších výsledků a k prohlubování si své odborné kvalifikace.

Nový systém řízení kariér je založen na objektivitě, transparentnosti a platovém ohodnocení odpovídající dosažené vojenské hodnosti. Hlavní změnou v průběhu služby je zavedení rozhodné doby, která bude

vyjadřovat stanovenou dobu možného setrvání vojáka na konkrétním služebním místě. Tato doba se u různých služebních míst liší. Nejkratší doba služby bude 2 roky a nejdelší 15 let. Po uplynutí doby rozhodné nastane několik variant, co se může stát.

- Zařazení na služební místo se stanovenou vyšší hodností.
- Zařazení na jiné služební místo se stanovenou stejnou hodností, jakou voják má, rozhodná doba výkonu služby se ve služebním zařazení prodlouží.
- Propuštění ze služebního poměru.

Postupné, ale dlouhodobé snižování příjmů vojáků z povolání narušuje důvěru v systém odměňování a tento stav se projevuje neochotou starších zkušených vojáků prodloužit dobu trvání služebního poměru. Proto se mění i platový řád. Ten umožní stabilitu a bude poskytovat vojákům signál garance výdělkové úrovně. Složkou platu bude služební tarif, výkonnostní příplatek, příplatek za službu v zahraničí, zvláštní příplatek, příplatek za zvýšenou odpovědnost a odměna. Služební tarif bude stanoven na základě dosažené hodnosti. Výkonnostní příplatek bude podmíněn služebním hodnocením za uplynulý rok.

Uchazečům o službu v armádě bude poskytován náborový příspěvek, kterým se zajistí konkurenceschopnost na trhu práce. Pokud si voják zvýší vzdělání ve svém volném čase bez studijního volna a dalších nároků spojených s vysláním ke studiu, bude dosažený vyšší stupeň vzdělání zohledněn, v případě, že bude voják služebně zařazen na služební místo s tímto stupněm vzdělání. V takovém případě mu náleží kvalifikační příspěvek až ve výši náborového příspěvku.

K vyrovnání konkurenčního prostředí bude zaveden motivační nástroj, stabilizační příspěvek. Ten bude poskytován z důvodu zvýšení pracovní hodnoty na trhu práce díky speciálnímu výcviku. Má tím být omezen odchod takto vycvičených vojáků. Přídavek na bydlení se touto

novelou ruší, nicméně ho nahradí měsíční služební příspěvek na bydlení. Jeho výše bude podstatně nižší. Toto zrušení přídatku na bydlení ve stávající výši, znamená velkou změnu pro vojákyně na mateřské dovolené a samozřejmě pro všechny vojáky na rodičovské dovolené. Za stávajících podmínek tito vojáci pobírají nejen příspěvek od státu, ale i právě přídavek na bydlení, který je ve výši 8.700 korun. Podle nové novely to bude jen 3.000 korun, ale pokud jsou v domácnosti vojáci dva, tak to bude 1.500 korun pro každého. Voják, který bude dojíždět denně z místa bydliště do obce místa výkonu služby a zpět, bude mít nárok na náhradu prokázaných jízdních výdajů, maximálně však do výše denní částky stravného při služební cestě.

Všichni vojáci z povolání již dlouhou dobu očekávají objektivní a transparentní řízení kariér. Přijatou změnou zákona o vojácích z povolání je dán právní rámec pro jeho realizaci, na který navážou prováděcí právní předpisy a vnitřní předpisy Ministerstva obrany. Tím bude završena druhá fáze profesionalizace AČR na úrovni předpisů, ale zároveň začne složitější část, kterou je jejich realizace ve skutečném životě vojáků.⁵

---

⁵ MINISTERSTVO OBRANY. *Přelomová novela zákona o vojácích z povolání – druhá fáze profesionalizace*. Intranetová armádní síť. 2015.

2. ŽENY V MUŽSKÉM SVĚTĚ

Biologický rozdíl mezi pohlavími, mezi mužským a ženským tělem, a hlavně anatomický rozdíl mezi pohlavními orgány, se může jevit jako přirozený důvod sociálního rozlišování mezi rody, a zvláště pak rozdělování práce podle pohlaví. Tato myšlenka, že sociální definice těl, a speciálně pohlavních orgánů, je výplod sociální konstrukce, je už dnes naprosto běžná, neboť ji potvrzuje celá antropologická tradice. Biologických odlišností se využívá, jako by šlo základní předpoklady, takže se pak zdá, že důvodem sociálních diferenciací jsou ony. Ženy, symbolicky odsouzené k rezignaci a nenápadnosti, mohou uplatnit jakousi moc jedině tak, že proti silnému obrátí jeho vlastní sílu, nebo že ustoupí do pozadí a k moci – kterou mohou uplatit jen v zastoupení (jako šedé eminence) – se prostě nehlásí.

Mužnost potřebuje druhé muže, aby ji v její pravé povaze aktuálního či potencionálního násilí ocenili a aby potvrdili její příslušnost ke skupině „pravých mužů“. Mnohé instituční rituály – ve škole, a hlavně na vojně – jsou doslova zkouškou mužnosti, jež má posílit mužskou solidaritu. Mužnost je pojem eminentně vztahový, budovaný před očima druhých mužů a pro ně, a proti ženství, v jakém si strachu z ženství, a hlavně z ženství ve vlastním nitru.

„Ženské“ dispozice, vštěpované rodinou a celým sociálním řádem, se setkávají s „objektivním očekáváním“, vepsaným – hlavně implicitně – do pozic nabízených ženám, dodnes silně sexualizovanou strukturou rozdělení práce, mohou se tyto dispozice realizovat, či dokonce rozvíjet a být odměňovány. A ona základní sexuální dichotomie tím jen narůstá, jak pokud jde o pracovní místa – jakoby přímo vyžadující podřízenost a potřebu bezpečí -, tak pokud jde o samotné pracovnice – ztotožňované s pozicemi, v nichž se ať rády nebo nerady nacházejí a zároveň ztrácejí. K takovému zharmonizování dispozic s pozicemi vede esenciálně sociální logika toho, čemu se říká „poslání“.

Oběti nadvlády pak mohou své podřadné či podřízené úkoly, přidělované jim pro jejich měkkost, laskavost, poslušnost, oddanost a odříkavost, vykonávat (naštěstí) s pocitem štěstí. Činnosti takzvaně „kvalifikované“ připadají spíše mužům, kdežto ženám spíše činnosti „nekvalifikované“, důvod je zčásti i v tom, že každá činnost, ať je jakákoli, se v jistém smyslu stává kvalifikovanou, jakmile ji konají muži, jak píše Margaret Maruaniová. Schopnosti a způsobilosti požadované pro určité místo, zvláště místo vyšší, mají často sexuální konotace: je-li některé postavení pro ženu těžko dostupné, je to proto, že je stříženo na míru mužům - jejichž mužnost se ovšem zformovala právě v opozici k ženám, jaké dnes jsou. Aby žena plně uspěla v určitém postavení, musela by mít nejen všechno, co se v popisu místa vyžaduje, ale i všechny vlastnosti, s jakými do takového místa většinou vstupuje muž, to jest určitý fyzický zjev, hlas, agresivitu, jistotu, „odstup od role“, takzvaně přirozenou autoritu, dispozice, na něž byli muži jakožto muži připravováni a tiše v nich cvičeni. Obecně řečeno, dosažením moci, ať už jakékoli, se ženy vždycky ocitají ve dvojznačné situaci: jedná-li jako muži, mohou ztratit povinné atributy „ženskosti“ a zpochybňují právo mužů na mocenské pozice; jedná-li jako ženy, vypadají jako neschopné a jako by nebyly na svém místě.⁶

---

⁶ BOURDIEU, P. *Nadvláda mužů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. s. 13 – 62.

3. VOJÁKYNĚ – SVĚTOVÉ VÁLKY A SOUČASNOST

České, slovenské, podkarpatoruské a židovské ženy, československé občanky nebo krajanky žijící v zahraničí, se hlásily do našeho zahraničního odboje, do československých zahraničních vojenských jednotek, hlásily se k tradici československých legií v první světové válce. Vstupovaly do jednotek v Sovětském svazu, v Jugoslávii, na Středním východě i v Anglii. Jejich počet, ale i jejich formální zařazení nebo uplatnění u jednotlivých vojenských profesí se v těchto zemích lišily. Vzaly na sebe povinnosti vojáka, za války spojené s nesmírným nepohodlím, námahou a nebezpečím ztráty života, aby po boku mužů bojovaly za svobodu své vlasti. Osudy každé z nich byly poznamenány dramatem války. Některé emigrovaly, aby unikly politickému nebo rasovému pronásledování, jiné zastihla válka s rodinou v zahraničí. Do bojujících armád vstupovaly na území Sovětského svazu, Jugoslávie, na Středním východě či v Anglii. Zatímco v SSSR bylo žen přes tisíc a byly řádnými příslušnicemi československých vojenských jednotek, praporu, brigády, armádního sboru, v Jugoslávii několik stovek českých a slovenských žen bylo příslušnicemi národních brigád, české a slovenské v rámci Jugoslávské osvobozené armády. V Anglii a na Středním východě dosahoval jejich počet jen několika desítek, ženy zde nebyly součástí čs. vojenské jednotky, nýbrž byly zařazeny do anglických vojenských pomocných útvarů jako jejich zaměstnanci. Ženy v armádě umožňovaly uvolnit muže pro boj v prvních liniích. Nahrazovaly muže jako spojařky, zdravotnice na obvazištích přímo na frontě nebo v nemocnicích za frontou, jako obsluha protiletadlových děl a technických služeb na letišti; ženy pracovaly i v polních pekárnách a prádelnách, v opravárenských dílnách atd. Přitom mnohé z nich sloužily v extrémních polních podmínkách, kdy je zapotřebí hodně statečnosti a odříkání. A ony tuto statečnost a nezištnou obětavost bohatě prokázaly. Za to si zaslouží naši úctu i vděčnost. Zaslouží si, abychom na jejich vpravdě průkopnický počin v naší historii nezapomínali. Vždyť můžeme být na ně hrdí a čerpat z nich sílu. I jim patřily za války oslavné výstřely z děl, když moskevské

rádio hlásilo podíl naší vojenské jednotky na vítězství v zakončené bitvě, ať to bylo u Sokolova, Kyjeva, Dukly, Bílé Cerkve, Ostravy nebo Olomouce. Také jim patřil díl zásluh na vyhnání německých hord z africké pouště i na tom, že se němečtí nacisté nikdy nemohli cítit pány hrdé, bojující Jugoslávie. Jak již bývá v lidské společnosti bohužel špatným zvykem, rychle se po válce zapomínalo na jejich zásluhy. Zejména politické důvody někdy vedly k tomu, že účast ve válce měla být nejen zapomenuta, ale i člověku na škodu. Rovněž právo sloužit v armádě těmto ženám bylo po válce přirčeno až na základě přijatého zákona Národním shromážděním 29. ledna 1947, zákonem č. 14/1946. Zákonná úprava o službě důstojnic, délesloužících a poddůstojnic se však týkala pouze těch žen, které v armádě již sloužily. Jejich příklad ještě nestačil, aby toto právo, sloužit v armádě, bylo přiznáno všem ženám.⁷

3.1 Ženy v ozbrojených silách

Způsobem, jak zabránit zhroucení personální struktury určené účelem ozbrojených sil a úkoly, které mají plnit, se postupně stalo otevírání ozbrojených sil ženám. Umožněním vojenské kariéry ženám nedojde totiž k ničemu jinému, než že se rozšíří základna demografického zdroje, z něhož jsou ozbrojené síly doplňovány.

Novým jevem v západních zemích se v závěru 20. století stalo otevření ozbrojených sil pro všechna služební zařazení je ženám přiznána buď od začátku, kdy jim stát umožní sloužit, nebo postupně. Stát tak může učinit dobrovolně, nebo až na základě soudního rozhodnutí. Umožnění přístupu ke všem vojenským kariérám od samého začátku, kdy zákonodárce umožnil ženám vojenskou službu, bývalo v minulosti spíše výjimkou. Česká republika je ve věci vojenské služby velmi otevřená. Krátce po odstartování procesu profesionalizace ozbrojených sil bylo ženám umožněno studium na vojenských vysokých školách v oborech,

---

⁷ KLUSÁK, M., VITÁKOVÁ, A. *Československé ženy bojující v zahraničních vojenských jednotkách za II. světové války*. [online], 2014, [cit. 2015-02-20]. Dostupný na WWW<<http://zeny-bojujici.cz/uvod>>

kteřé byly jednoznačnou doménou mužů. Dnes mohou dokonce ženy vykonávat službu i u Hradní stráže ČR. Důsledkem takovéto společenské emancipace žen je růst podílu žen ve vojenském profesionálním personálu. Tento růst je víceméně všeobecný, probíhá jak v kategorii důstojníků, tak i v ostatních hodnostních sborech.

Otevření ozbrojených sil pro vojenskou službu žen rozšířilo ozbrojeným silám zdroj pro jejich doplňování a tím se snížila závislost ozbrojených sil na mužské populaci. To si lze uvědomit zejména v souvislosti s růstem podílu vojáků na velikosti ozbrojených sil po profesionalizaci ozbrojených sil. Ženy jednoznačně přispívají k tomu, že vhodně nastavené rekruční cíle ozbrojených sil budou naplněny.

Zaměstnávání žen v ozbrojených silách ve služebním poměru má přirozeně své výhody i nevýhody. Literaturou jsou srovnávány biologické rozdíly mezi mužem a ženou a rozdíly v jejich sociálním chování. Z hlediska ozbrojených sil je za biologickou nevýhodu ženy považována její tělesná konstituce, menstruační cyklus, její těhotenství a mateřství, které omezují možnosti nasazení žen v určitých vojenských odbornostech.

Fyzická výkonnost žen je zhruba o čtvrtinu nižší než u mužů. Trénovaná žena dosahuje hodnot netrénovaných mužů. Výjimkou jsou obratnostní disciplíny, kde jsou ženy lepší než muži. V silových výkonech však dosahují ženy 50 až 70 % mužských hodnot. To je zásadní omezení, pakliže by byly ženy zařazovány na pozice, které vyžadují použití fyzické síly, např. nasazení bojových skupin s jejich plnou výstrojí spojené s dlouhým peším přesunem terénem.

Při výcviku na plnění těchto úkolů americké a britské statistiky dokonce ukazují, že ženy se zraní v důsledku výcviku dvakrát častěji než muži, což neznamená jen větší náklady na jejich zdravotní péči, ale také delší dobu jejich neschopnosti ke službě v průběhu roku. Britské statistiky také prokázaly, že u žen v důsledku běžného výcviku dochází mnohem

častěji k únavovým zlomeninám, zánětům šlach a bolestem zad v důsledku přetížení.

Rozšiřování zaměstnávání vojáků s sebou nese vznik dodatečných nákladů. Stačí uvážit odlišnosti ve vojenské ústroji vojáků a vojáků a potřebu rozšíření sortimentu výstrojních součástí jak co do počtu, tak také velikostního sortimentu součástí, které jsou užívány nezávisle na pohlaví vojáka. Jde zejména o boty a součástky polní uniformy. Počáteční náklady představuje rovněž vybudování sociálního zázemí pro ženy. Problémem se může ukázat i nasazení žen jako řidiček starších vojenských vozidel původně konstruovaných na mužskou ergonomii. To může přinášet dodatečně náklady na údržbu těchto vozidel zapříčiněných neadekvátní technikou jízdy.

Tyto počáteční a dodatečné náklady rozšíření ženské práce v mužském prostředí však mohou být vykompenzovány úsporami nákladů, vyplývajících z odlišností sociálního chování žen oproti sociálnímu chování mužů. Zásadní výhodou zaměstnávání žen se může stát nízká absence ve službě. Čísla jednoznačně hovoří o tom, že ženy jsou spolehlivější ve službě než muži. Ženy i přes výkon jejich mateřského poslání absentují výrazně méně než muži. Tyto výsledky je však třeba brát s rezervou, protože počet dnů absence může být stejný jak u mužů, tak u žen, pakliže uvážíme, že v Evropě platí poněkud odlišné předpisy nemocenského pojištění, než v USA. Přesto statistiky v České republice dokazují, že zaměstnávání žen v ozbrojených silách může být v mnoha ohledech výhodné, a to právě díky odlišnostem v jejich sociálním chování.

V zájmové věkové rekruční skupině se ukazuje, že jsou ženy psychicky odolnější než muži, neboť páchají významně méně sebevražd a jsou také méně náchylné k požívání alkoholu, drog a ke kouření. Zatímco celý život vydrží abstinovat jen 7 procent mužů, u žen to je 20 procent. Ženy také dodržují více životosprávu než muži a zároveň se

starají o své zdraví daleko intenzivněji než muži. Ženy se obecně stávají méně často obětí služebního úrazu.

Zajímavé je srovnání počtu případů pracovní neschopnosti v průběhu roku a osob v této pracovní neschopnosti, kde v zájmové skupině i po započítání těhotenství a mateřství jsou ženy ve výhodě před muži. Tato výhoda však končí po dosažení 35. roku věku, pak se zaměstnávání žen naopak stává ekonomickou nevýhodou, neboť to přináší větší náklady na zdravotní péči.

Zaměstnávání žen v uniformě má v českých, potažmo československých ozbrojených silách dlouhou tradici. Vojákyň však byly zaměstnávány spíše v administrativě či logistice. U vojsk pracovaly především u letectva, protivzdušné obrany a spojovacího vojska. Vzhledem k velikosti tehdejších ozbrojených sil byly vojákyně marginální skupinou. Zmenšováním ozbrojených sil jejich význam začal růst.

Pokud jde o příslušnost vojáků k jednotlivým hodnostním sborům, nejpočetnější skupinou jsou nadrotmistryně. K významnějšímu pronikání žen do důstojnických funkcí došlo v Česku až v závěru 20. století. Díky pozdějšímu otevírání ozbrojených sil pro kariéru důstojnic, tzn. v podmínkách České republiky pro studium na vojenských vysokých školách, existuje zatím nízký počet vyšších důstojnic. Lze předpokládat, že až se počet žen v ozbrojených silách ustálí, bude hodnostní struktura vojáků korespondovat s hodnostní strukturou vojáků, jako je to např. v ozbrojených silách USA nebo Velké Británie. Podíl důstojnic v Česku určitě dál poroste, neboť počet studentek vojenských škol pravidelně stoupá a vzhledem k tomu, že vojenské školy jsou součástí české vzdělávací soustavy, je pravděpodobné, že studentky vojenských škol budou tvořit polovinu studentů, protože v oblasti vzdělávání stejně jako v oblasti zaměstnávání žen v Česku neexistují žádné bariéry.

Zaměstnávání žen ovšem skrývá také dva systémové problémy. Prvním z nich je bojové nasazení ozbrojených sil a možnost opustit

bojovou zónu v důsledku těhotenství. Samotná bojová zkušenost může být také příčinou toho, že některé ženy neprodlouží svůj služební závazek. Tyto reakce „trhu ženské práce“ na bojové nasazení nelze ovšem zobecňovat pro všechny státy, protože každý stát, jeho národní trh práce, je odlišný stejně jako postavení ozbrojených sil ve společnosti.

Druhým problémem je vyřešení zastoupení ženy po dobu jejího těhotenství a mateřství a stanovení vhodného postupu pro otevírání ozbrojených sil tak, aby nedocházelo k tomu, že služební pozice obsazené ženami nebudou ve větší míře v jednom časovém okamžiku neobsazené v důsledku těhotenství a mateřství. Na to je třeba pamatovat zejména v období, kdy se vláda rozhodne pro realizaci opatření na zvýšení porodnosti. To se může stát problémem v případě důstojnic. U této skupiny dochází k tomu, že z vojenských škol odcházejí silné ženské kohorty k jednomu druhu služeb či vojska. Takto se může přihodit, že se opravdu ve „stejný okamžik“ rozhodnou pro výkon mateřských povinností. Problémem se může stát kvalita jejich pozdějšího výkonu služebního zařazení, využijí-li pro mateřství i rodičovskou dovolenou. V jejím průběhu totiž může dojít ke znehodnocení znalostí, zkušeností a dovedností nabytých během dosavadní služby, a to nejen tím, že je vojákyně nepotřebuje, ale také změnou legislativy nebo postupů používaných v původním služebním zařazení vojákyně.⁸

3.2 Současnost

V současné době čítá armáda ČR necelých 14 procent žen. Cílem profesionalizace je 20 procent. Podle průzkumů je toto číslo dosažitelné, díky velkému zájmu žen o toto povolání. Ale vyvstává otázka, zda je to dobře. Bude i potom armáda bojeschopná? V tom nám může pomoci zpráva z americké armády, která říká, že americká vojačka je o 12 centimetrů kratší a 14 kilo lehčí než voják. Měla o necelých 17 kilogramů méně svalů a o 2,5 kilogramu více tuku. Má 55 procent síly horní části

---

⁸ PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. Ministerstvo obrany. Praha 2007. s. 135-145. ISBN 978-80-7278-381-6.

těla a 72 procent síly spodní části těla průměrného mužského vojáka. Protože tuk má vliv na aerobní aktivitu a schopnost snášet horka, jsou ženy v nevýhodě třeba při dlouhých pochodech ve vedru. Jednotlivé variability jsou samozřejmě možné, ale jde o výjimky potvrzující pravidlo.⁹

*Vždy bude ale platit, že cílem je bojeschopná armáda v rámci disponibilních zdrojů a důsledkem podíl žen, ne naopak.*¹⁰

3.3 Vojákyně v jiných zemích

NATO jde příkladem a v jeho strukturách a mezi vrcholnými představiteli jsou stále častěji ženy. Mezi členskými zeměmi jsou však velké rozdíly. Některé země ženám vstup do armády neumožňují a jiné naopak požadují. Situace se v posledních letech mění a díky Radě bezpečnosti, která přijala rezoluci 1325, která řeší otázku nasazení a ochranu žen v ozbrojených konfliktech. Dochází i k tomu, že jsou ženy nasazovány i k bojovým jednotkám, což bylo ještě před několika lety nemyslitelné. Nicméně stále platí, že tyto ženy musí splnit všechny předpoklady jako muži.

3.3.1 Německo

V současnosti je v německé armádě kolem 10 procent žen. V armádě mohou sloužit od roku 1975, ale pouze ve zdravotnické službě a u vojenské hudby. Změna nastala až v roce 2001, kdy jim byly otevřeny všechny funkce. Mohou sloužit i v bojových jednotkách. Nejvíce jich je ve zdravotnických zařízeních, kolem 40 procent. Podle nedávných průzkumů by většina žen již do armády nenastoupila. Ženy se tu netěší příliš velké oblibě. Většina jejich kolegů – mužů si myslí, že jsou ženy hodnoceny příliš pozitivně a nejsou dostatečně vhodné pro fyzicky namáhavou práci. Obě pohlaví vyjadřují svojí nespokojenost. Polovina z nich nedokáže

⁹ ZRNO, M. *Gender vítězí nad přírodou: Ženy na vojnu! Podle Norů se neliší od mužů.* [online], 2014, [cit. 2015-02-06]. Dostupné na WWW<<http://www.ozbrojeneslozky/clanek/gender-vitezi-nad-prirodou-zeny-na-voynu-podle-noru-se-nelisi-od-muzu>>

¹⁰ KOMÁREK, J. *Úskalí profesionalizace armády České republiky*, Vojenské rozhledy, 2014, roč. 23 (55), č. 4, s. 75-87, ISSN 1210-3292

zkombinovat práci se svým soukromím. Dokonce přiznali, že se jim zhoršily partnerské vztahy po vstupu do armády.¹¹

3.3.2 Norsko

Ženy mohou nastoupit do norské armády už od roku 1928. Norsko jako první evropská země zavedla povinnou základní vojenskou službu pro ženy. Ženy tu mohou sloužit u kterékoliv jednotky. Je tu dokonce ženská jednotka speciálních sil. Ženy a muži jsou společně ubytováni a dokonce společně vykonávají rituální koupání v Severním moři, ale nesmějí si spolu nic začít. Nicméně je tento zákaz překračován, což přiznala i norská ministryně obrany Ine Eriksen Soreide. Přitom Norsko nevede ke zvyšování žen v armádě větší potřeba bojeschopnosti nebo efektivity, ale to, že je to dobré pro jejich společnost. Norsko je v čele boje za absolutní rovnoprávnost, kterou ovšem chápe nikoliv jako rovnost šancí, ale jako rovnost ve výsledku. Tudíž není důležité, že jsou ženám otevřeny všechny možnosti ve společnosti, ideálním cílem je, aby byla všude polovina žen.¹²

3.3.3 Spojené státy americké

Ženy mohou v americké armádě sloužit od roku 1942. Do roku 1993 jim bylo zpřístupněno jen 67,4 procent všech služebních zařazení. Teprve na základě změny právních předpisů bylo od roku 1994 ženám zpřístupněno 90,2 procent služebních zařazení.¹³

V současnosti slouží v americké armádě 15 procent žen, to znamená přes 200 000 žen. Od ledna 2016 se mohou ženy dostat i do bojových jednotek. Některá omezení byla zrušena již v lednu 2013. Nyní se Američankám otevírá přístup do frontových bojových jednotek, tedy

---

¹¹ MARX, B. *German army losing luster for female members* [online], 2014, [cit. 2015-02-16]. Dostupné na WWW<<http://www.dw.de/german-army-losing-luster-for-female-members/a-17387214>>

¹² ZRNO, M. *Gender vítězí nad přírodou: Ženy na vojnu! Podle Norů se neliší od mužů.* [online], 2014, [cit. 2015-02-06]. Dostupné na WWW<<http://www.ozbrojeneslozky/clanek/gender-vitezi-nad-prirodou-zeny-na-vojnu-podle-noru-se-nelisi-od-muzu>>

¹³ PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti.* Ministerstvo obrany. Praha 2007. s. 137. ISBN 978-80-7278-381-6.

k tankistům, pěchotě i dělostřelectvu. To ovšem vyvolává vlny nevole, i když americká společnost již bere zajetí a ztráty žen bez větších emocí.¹⁴

3.3.4 Polsko

Polské ozbrojené síly mají pozemní síly, letectvo, námořnictvo, protivzdušnou obranu a speciální síly. Ženy mohou sloužit pouze jako poddůstojníci a důstojníci. Polská armáda je daleko za evropským průměrem, co se týče zaměstnanosti žen. V roce 2010, ve více jak stotisícové armádě sloužila jen tisícovka žen. Ženy zaujímají vysoce odpovědné funkce. Pracují například jako pilotky.¹⁵

3.3.5 Velká Británie

Ozbrojené síly zde tvoří armádu, královské námořnictvo a královské letectvo. Ženy mohly poprvé do armády nastoupit už v roce 1917. Nemohou sloužit na pozemních bojových pozicích a na některých námořnických funkcích, ale Královské letectvo jim umožňuje pilotovat stíhací letouny. V lednu 2016 by mělo dojít ke změnám, které by ženám umožnily sloužit u bojových jednotek pěchoty. Nyní vláda musí ještě posoudit, zda jsou ženy s to zvládnout fyzické požadavky na službu ve vojenské pěchotě. Příslušnice britské armády nyní mohou působit v první linii, ale ne v ozbrojených jednotkách, jejichž úkolem je vyhledat a zabít nepřítele.¹⁶

---

¹⁴ BROOK, T. V. *Women moving closer to combat's front lines*. [online], 2014, [cit. 2015-02-06]. Dostupné na WWW<<http://www.usatoday.com/story/news/nation/2014/11/20/pentagon-women-combat/70010930>>

¹⁵ ZPRÁVY.IDNES.CZ. *Ženy dobývají NATO. Řídí politiku, bojují, létají ve stíhačkách* [online], 2010, [cit. 2015-03-01]. Dostupné na WWW<<http://www.acr.army.cz/informacni-servis/napsali-o-nas/zeny-dobývaji-nato--ridi-politiku--bojuji--letaji-ve-stihackach-44040/>>

¹⁶ EUROZPRÁVY.CZ. *Mají ženy zabijácký instinkt? Britská armáda chystá revoluční změnu* [online], 2014, [cit. 2015-03-01]. Dostupné na WWW<<http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/109385-maji-zeny-zabijacky-instinkt-britska-armada-chysta-revolucni-zmenu/>>

3.4 České ženy v zahraničních misích

Jak přibývá žen v armádě, tak i jejich účast v misích není ojedinělá. Ženy tu vykonávají stejné funkce jako na svých útvech v republice. V minulosti působily v Kosovu a Iráku. V současné době se účastní misí v Afghánistánu a Mali. Armáda se účastní i humanitárních misí mezinárodního společenství, pod vlajkou OSN.

31. října 2000 přijala Rada bezpečnosti zásadní rezoluci č. 1325, první souhrnný text, který uznává, že ženy nesou plnou tíhu ozbrojených konfliktů a měly by mít odpovídající roli v jejich předcházení a řešení. Rezoluce zdůrazňuje důležitost rovnocenného zastoupení a plného zapojení žen do veškerých snah o udržování a podporu míru a bezpečnosti. Rezoluce kromě jiného vyzývá k rozšíření role žen ve všech složkách mírových operací OSN, včetně vedoucích pozic.

OSN i členské státy se od přijetí rezoluce snaží naplnit její cíle, ale o úspěchu zatím určitě mluvit nelze. V civilních složkách misí OSN dosáhl podíl žen 30 procent. Ve vojenských a policejních složkách je situace podstatně horší. Podíl žen u těchto jednotek činí méně než tři procenta. V policejních složkách působí osm procent žen z celkového počtu 10 tisíc policistů a dvě procenta z 80 tisíc příslušníků vojenských sil OSN.

Služba pod vlajkou OSN je službou v extrémně náročných a nebezpečných podmínkách nestability, násilí a šíření nemocí. Vyžaduje od všech nesmírné nasazení, odhodlání a statečnost. Úsilí příslušníků mírových operací významně mění životy mnoha strádajících k lepšímu. Ukazují tak světu starostlivou a oddanou tvář Organizace spojených národů. Ti za svou snahu platí často nejvyšší daň. Ženy hrají v mírových misích stále důležitější roli a i ony na svá bedra berou velké riziko.

Organizace spojených národů usiluje nejen o zapojení více místních žen do procesů udržování a budování míru, ale snaží se získávat více žen i do vlastních operací. Skutečným cílem není dosažení

rovnoměrného zastoupení, jde především o využití jejich jedinečného a mocného potenciálu. Ženy z jednotek modrých přileb, týmů monitorujících dodržování lidských práv a další z misí OSN přinášejí do mírových operací nové dovednosti a způsob práce. Jsou většinou schopny lépe komunikovat s místními ženami, protože v nich dokážou vyvolat větší pocit bezpečí a zároveň být dobrým vzorem pro lepší postavení žen.¹⁷

---

¹⁷ INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Zprávy 2009*. [online], 2005, [cit. 2015-02-20]. Dostupné na WWW < <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1516> >

4. PODMÍNKY A METODY PRO ZPRACOVÁNÍ DAT

Pro potřeby výzkumu byl záměrně vybrán útvar spadající pod pozemní síly, které jsou určeny k vedení obranné a útočné bojové činnosti, k ochraně komunikací, objektů a prostorů mimo oblast přímé bojové činnosti, k monitorování situace v přiděleném prostoru, k udržování klidu a pořádku a ochraně civilního obyvatelstva při mírových a jiných nestandardních operacích mimo území státu, k posílení ochrany státní hranice, ke střežení důležitých objektů na území České republiky a k plnění úkolů ve prospěch Policie České republiky. Dále jsou předurčeny i k plnění úkolů prevence a reakce na krizové situace v národním a aliančním rozsahu.¹⁸

4.1 Místo provádění výzkumu

Lokačně se útvar nalézá na hranicích Vojenského újezdu Brdy, který se nachází na pomezí Středočeského a Plzeňského kraje. Rozloha prostoru je 26 009 ha, z toho pro vojenské využití je plocha 3217 ha. Datem 31. 12. 2015 tento vojenský prostor zanikne a má dát vzniknout chráněné krajinné oblasti. Armádě by měla mít k dispozici pouze část prostoru, který bude využívat především jako střelnice.

4.2 Metody výzkumu

V práci byly při výzkumu uvedeném v následující části, použity metody dedukce, analýzy, syntézy a zúčastněné pozorování v rámci terénního výzkumu. Pro sběr dat byl použit nestrukturovaný rozhovor.

- Dedukce

Typ usuzování a metoda zkoumání, při níž se z premis použitím určitých pravidel dospívá k novému tvrzení, tzv. závěru, důsledku; postup obecného k zvláštnímu¹⁹

---

¹⁸ ROUŠAL J. *Česká republika a její profesionální armáda*. Ministerstvo obrany, Praha. 2006. s. 79

¹⁹ CHROBÁKOVÁ, E. *Malá ilustrovaná encyklopedie: A-Ž*. Praha, 1999, s. 205.

- Analýza a syntéza

Pojmy označující myšlenkové nebo faktické rozkládání celku na součásti a opětné spojování částí v celek. Analýza rozlišuje na objektu jednotlivé části nebo prvky, vyděluje podmínky vzniku, etapy vývoje atd.; odděluje podstatné od nepodstatného, vede od složitého k jednoduchému, od mnohosti k jednotě. Syntéza spojuje prvky v celek, dodává jednotě konkrétnost, doplňuje analýzu a tvoří s ní nedílný celek.²⁰

- Terénní výzkum a zúčastněné pozorování

Terénní výzkum je metodou sloužící k získání etnologických dat ve zvoleném terénu. Zúčastněné pozorování je metoda používána k zaznamenávání chování a toho co bylo pozorováno vlastními smysly.²¹

Nestrukturovaný rozhovor byl rozdělen na jednotlivá témata, která byla rozebírána společně s respondenty. V úvodu je představen vlastní názor, který je na konci zhodnocen na základě kritérií shody nebo rozporu zkušeností vlastních a respondenta. Rozebíraná témata zahrnovala vstup do armády, náhradní vojenskou službu, soukromí ve vztahu k práci, služební zařazení, kariéru, zahraniční mise a opakující se činnosti jakými jsou cvičné střelby, házení granátů a přezkoušení z tělesné přípravy. Celý rozhovor byl řízen nastíněním tématu tak, aby respondent hovořil k dané problematice co nejvíce sám, vlastními slovy bez možnosti použití konkrétní odpovědi ano či ne. U jednotlivých respondentů nejsou uvedena jména, hodnosti a funkce z důvodu ochrany osobních údajů.

Vzhledem k rozmanitosti každého celku armády byl prováděn terénní výzkum a zúčastněné pozorování pouze u jednoho útvaru s dobře známými vazbami a funkčností jednotlivých stupňů, složek a jednotlivců, založených na dlouholeté praktické zkušenosti. Pozorování bylo rozšířeno o rozhovory s připravenými tématy a volnými rozhovory, které

---

²⁰ CHROBÁKOVÁ, E. *Malá ilustrovaná encyklopedie: A-Ž*. Praha, 1999, s. 44.

²¹ LOZOVIUK, P. *Evropská etnologie ve středoevropské perspektivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. s. 28-30.

byly adresovány nejen ženám, ale i jejich mužským kolegům pro získání relevantních informací obou skupin. Odpovědi byly zaznamenány do terénního deníku a respondenti byli seznámeni s cílem výzkumu a s ujištěním o jeho anonymnosti.

5. VÝZKUM

Pro úplnost byla zpracována kvantitativní data sekundární povahy, která podávají důležité informace o počtu a služebním zařazení žen v armádě.

5.1 Kvantitativní data

Pro kvantitativní data byla použita genderová kvantitativní analýza MO 2013. Všechny tabulky, ze kterých bylo čerpáno, jsou umístěny v druhé příloze této práce.

K datu 1. 1. 2014 bylo v armádě 2 910 žen a to představuje necelých 14 % z celkového počtu. V rámci Evropy je toto číslo průměrné až nadprůměrné. V tabulce jsou obsažena i data zahrnující občanské zaměstnance. K výše uvedenému datu bylo v rezortu obrany 3 225 žen, pracujících jako občanské zaměstnankyně. Zde je procento z celkového počtu o dost vyšší, přesně 42,83 procent (tabulka 1).

Nejvíce žen nastoupilo v letech 1998 až 2003 a to bylo ještě před vznikem plně profesionální armády. Tomu odpovídá, že nejvíce žen má odslouženo 10 až 14 let (tabulka 2).

Údaje o hodnostním složení a průměrném věku v dané hodnosti jsou obsaženy v tabulce 3. 455 žen slouží v hodnosti nadrotmistryně a to je neobsazovanější hodnost u žen. Průměrný věk žen v této hodnosti je 38,7 let. Dá se říci, že to je maximální hodnost pro většinu žen, protože nejvíce žen dosahuje středoškolského vzdělání, jak je vidět v tabulce 6. Zde je vidět i to, že 885 žen má úplné vysokoškolské vzdělání a 420 žen vysokoškolské vzdělání v bakalářském stupni. Dá se tedy očekávat, že tyto ženy ještě studují a dosáhnou také úplného vysokoškolského vzdělání.

Co se týká jednotlivých odborností, tak nejvíce zastoupená je odbornost v zdravotnické službě, dle očekávání. Platy v armádě přesahují

platy ve zdravotnictví a je to profese, která je ženám blízká. Zdravotní sestry jsou ve většině případů ženy, takže je přirozené, že i v armádě jsou tyto pozice obsazované ženami. Další hojně obsazovaná odbornost je všeobecná logistika. Tato odbornost je zapotřebí ve skladech, při práci výkonných praporčků, kteří zajišťují materiální zabezpečení jednotek a na štábech. Jedná se většinou o práci v kancelářích. Rovněž odbornosti ochrana utajovaných skutečností a lidské zdroje jsou převážně kancelářská a štábní práce. Z toho vyplývá, že ženy jsou skutečně obsazovány, vyjma zdravotnické odbornosti, převážně na štáby, popřípadě do skladů, nebo jako výkonné praporčice (tabulka 4).

Z údajů vojenských škol jen 70 žen studuje na střední a vyšší odborné škole v Moravské Třebové, ale 591 žen studuje na Univerzitě obrany v Brně. To znamená, že většina žen studujících na vojenské vysoké škole má civilní středoškolské vzdělání (tabulka 5).

Významným faktorem, který ovlivňuje reálný počet žen vysílaných na zahraniční pracoviště je hodnostní složení systemizovaných míst v těchto pracovištích v porovnání s hodnostním složením vojáků z povolání v AČR. Většina míst na zahraničních pracovištích, které obsazuje AČR, je s plánovanou hodností podplukovník a major. Většinou se jedná o pozorovatelské mise. K 1. 1. 2014 sloužilo 45 podplukovnic a 144 majorek. Naproti tomu do zahraničních operací bylo v roce 2013 vysláno 78 vojáků z celkového počtu 1414 vojáků.

V rámci zkoumaného útvaru je 105 žen, z toho je 31 z nich na mateřské nebo rodičovské dovolené. Nejvíce žen v hodnosti rotmistryň. Nejvíce žen slouží od roku 2003 a 2006. 33 žen slouží na štábech.

5.2 Hypotézy

K potvrzení nebo vyvrácení byly stanoveny tyto hypotézy:

- Mají vojákyně za partnery častěji vojáky než muže pracující v jiném zaměstnání?

- Vzešel prvotní impuls pro vstup do armády od někoho z rodiny nebo setkáním s vojenským prostředím?
- Je pravda, že většina žen v armádě ČR má středoškolské vzdělání?
- Ženy – vojákyně dávají přednost mužskému kolektivu před ženským?
- Platí, že vojákyně mající děti, by do zahraniční mise dobrovolně nejely?

5.3 Rozhovory

Skupina textu nadepsaná písmenem A je vlastní zkušeností autorky, skupina označená písmenem R je shrnutím odpovědí na stejný tematický celek respondentů.

Téma 1.: Vstup do armády a náhradní vojenská služba

A:

Prvotní impulsem pro mě osobně byl odvod mých stejně starých kamarádů. Při rozhovorech s nimi jsem si uvědomila, že by mě práce v armádě mohla bavit. Díky tomu jsem zašla na daný úřad a tam by byly poskytnuty informace, jak se stát vojákem. Nejdříve byl nutný odvod. Tomu předcházelo vyplnění zprávy od lékaře a na základě vyšetření, odvodní komise shledala, že mému odvelení nic nebrání. Následovalo komplexní vyšetření v Ústřední vojenské nemocnici, které potvrdilo, že jsem zdravotně způsobilá pro práci vojáka. Součástí bylo i psychologické vyšetření. Dále jsem absolvovala přezkoušení z fyzických předpokladů a personální pohovor na vybraném útvaru, kde mi bylo nabídnuto systemizované místo. Nyní zbývala jen náhradní vojenská služba.

Na základní výcvik jsem nastoupila v lednu 2003 a strávila jsem tu tři měsíce, během nichž jsem absolvovala střelby z ručních zbraní, hod

granátem, chemickou, pořadovou a tělesnou přípravu a mnoho dalšího. Vzhledem k tomu, že jsem nastupovala v době velkého náboru žen, byly měsíce strávené ve Vyškově, časem navazování kamarádství, která přetrvala navzdory umístění na různých útvarech po celé republice. Bylo velmi zajímavé sledovat, jak se ženy chovají v ryze mužském světě. Některé se mužům chtěly vyrovnat a některé je chtěly dokonce předčit. Musím přiznat, že se jim to docela dařilo. Co mě naopak překvapilo, bylo chování žen od rodin. Jako by se snažily vynahradiť si čas strávenými s dětmi a užít si chvíle, kdy jsou zase jen ony a mohou si dělat relativně, co chtějí.

R:

Prvotním impulsem pro většinu byla známost někoho ze známých či rodiny s vojenským prostředím. Pro některé to byla šance dělat zajímavou práci v mužském kolektivu. A pro jiné nabídka lepšího zaměstnání. Jen jedna z oslovených žen toužila být vojákem už od dětství a vstupem do armády se jí splnil sen. Tato žena chtěla jít na střední vojenskou školu, ale tehdejší přítel jí to nedovolil. Tak nastoupila na civilní školu. Jejich vztah se po roce rozpadl. Po absolvování školy nastoupila na náhradní vojenskou službu a její sen se stal skutečností. Tato žena vzpomíná na historky z náhradní vojenské služby: „*Jednou jsme museli dělat kliky nad louží, a ti, kdo měli mokré břicho, jich museli dělat víc.*“²² Dalším zajímavým zážitkem pro několik žen bylo plazení ve sněhu. „*Byli jsme úplně mokří a museli v tom zůstat celý den.*“²³

Co se týče náhradní vojenské služby, vojákyně sloužící déle než 20 let, ji absolvovaly v rámci roční praporčické školy. Studium na této škole se jim většinou moc líbilo. Jedna díky tomuto studiu potkala svého manžela. Je zajímavé, že dotyčný tam sloužil v rámci povinné vojenské služby, ale vojákem z povolání se na rozdíl od své ženy nikdy nestal.

---

²² K. CH. dne 15. 1. 2015 v Jincích.

²³ J. V. dne 3. 1. 2015 v Jincích.

Ženy, které absolvovaly náhradní vojenskou službu, ji většinou hodnotí jako velmi náročnou, jak fyzicky, tak psychicky. Nicméně se nechtěly vzdát. Na druhou stranu poznaly spoustu nových lidí a mají zážitky na celý život. Jedna žena vzpomínala na to, jak se ženy sprchovaly v jedné velké místnosti v jiné budově. Zvláštní bylo i to, že to bylo v zimě. Jiná žena zase mluvila o střelbách. Protože nesplnila několik cvičení, musela je splnit v opravném termínu. A nastřílela plný počet a to velitele rozčílilo, prý to není možné. Spousta žen, se přiznala, že první den plakala. Důvodem byl strach z neznámého a z toho jestli to všechno zvládnou. Ale brzy se oklepaly. Důležité ohledně podmínek bylo roční období. V zimě byl člověk hned promočený, protože důležitým cvičením bylo plazení ve sněhu, kopání okopu pro ležícího střelce a střílení vleže. V létě jsou zajímavé přesuny na střelnice, které jsou vzdálené i několik kilometrů. Při chemické přípravě zase není úplně příjemné ve vedrech běhání s maskou na obličeji. Zdá se, že nejlepším obdobím pro náhradní vojenskou službu je jaro a podzim.

Téma 2.: Soukromí a jeho vztah k práci

A:

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na otázku partnerství mezi vojáky a potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, že vojákyně mají za partnery též vojáky. Součástí této hypotézy je i možné vysvětlení proč tomu tak je.

Mými partnery, od doby nástupu do armády, byli pouze vojáci. Pokud se budu zamýšlet proč tomu tak bylo a je, je dobré poznamenat, že mám přátele i mezi lidmi mimo rezort. Nicméně mezi bližší přátele patří výhradně vojáci a jejich partneři. Je to zřejmě tím, že jako nováček jsem několik let žila na vojenské ubytovně a tím pádem jsem i volný čas trávila s vojáky. To způsobilo jisté odcizení přátel s dětství a ze školy. Na víkendy jsem sice jezdila za rodiči, ale ten čas se rok od roku zkracoval a tudíž nezbyl na staré známé, kteří už mají také svůj život s novými přáteli ze svého okolí.

R:

Většina respondentů má za partnery nebo manžely též vojáky. Většinou se seznámily přímo na pracovišti nebo na škole. Nějak je to nepřekvapuje, spíše nad tím nikdy nepřemýšlely, proč to tak je. Teď, když jsem se dotkla tohoto tématu, říkají, že je to přeci normální i v civilním zaměstnání, že nejvíce se lidé seznamují díky svému zaměstnání. V zaměstnání trávíme většinu aktivního času. Během pracovní doby, ale i při výcviku v terénu a při různých cvičeních trvajících několik dní, se kolegové lépe poznají, není tedy divu, že navazují přátelství a vztahy překračující rámec pracovních vztahů.

Na druhou stranu je třeba říci, že v tomto regionu, kde jsem prováděla výzkum, má armáda dlouhou tradici. Kasárna jsou tu už od doby 2. světové války, tudíž mnoho lidí zde žije od narození. Rodiče často v kasárnách pracovali, mnozí bydleli přímo v obci, kde se nacházela posádka. To nabízí vysvětlení, proč pojí zaměstnance tohoto útvaru nejen dlouholetá přátelství, ale i partnerství.

Některé ženy připouštějí, že jim jejich práce narušuje soukromí. Jedna řekla, že práce vojáka je na 24 hodin a nekončí koncem pracovní doby, proto je součástí i soukromého života. Manželem této ženy je dnes již bývalý voják. Další žena, řidička, se zmínila, že její práce jí výrazně narušuje soukromí, protože má malé dítě, pro které je potřeba zajistit hlídání, když musí neplánovaně vyjet na služební cestu, která může být i na několik dní. Většina však chápe práci v armádě jako něco normálního, jako zaměstnání s pevnou pracovní dobou a odcházejí s čistou hlavou. Toto záleží na funkci, kterou vykonávají. Pokud jsou na jednotce, kde vykonávají základní funkce a nemají na starosti podřízené, tak mají čistou hlavu. Jiná situace je velitelských funkcí a štábech. Tady jsou pro určité úkoly stanovené termíny, do kterých musí být práce hotová a na to je někdy pracovní doba krátká.

Téma 3.: Pracovní zařazení, kariéra a zahraniční mise

A:

V dnešní době mohou být ženy obsazovány do všech pracovních pozic. Důležité je zde slovo „mohou“. U speciálních jednotek je nutné složit přísné fyzické a psychologické testy, které většina žen nesplní. Pak jsou tu například pozice pilotů nadzvukových letadel a vrtulníků. Zde se již některé ženy objevují, ale není to běžné. Tyto ženy musí zvládnout těžké studium na vysoké škole a ještě těžší samotný výcvik.

Obyčejně jsou ženy po zvládnutí náhradní vojenské služby zařazovány na základní pozice řidiček, operátorek spojovací techniky a jiné. Důležité je vzdělání, se kterým do armády nastupují. Většinou je to středoškolské vzdělání s maturitou.

Já jsem před dvanácti lety, jako středoškolačka, nastoupila právě jako operátorka meteorologického družstva. Práce to byla zajímavá, ale bohužel díky rušení útvaru a vzniku útvaru nového, jsem byla zařazena opět jako operátorka, ale tentokrát radiového družstva. Během této doby jsem se zúčastnila několika výjezdů na ostrahu letiště v Ruzyni a mise KFOR v Kosovu. Při práci na letišti byla zajímavá spolupráce armády s cizineckou policií a pozitivní reakce civilních obyvatel.

Mise v Kosovu jsem se zúčastnila v roce 2006 a strávila jsem tam půl roku. Do mise jsem jet chtěla, nikdo mě k tomu nenutil a byla to dobrá zkušenost. Líbila se mi spolupráce s vojáky ze států NATO. Často se o nás starali lépe než naši nadřízení. Horší bylo odloučení od rodiny a přátel. Během toho půl roku jsme měli dvě dovolené, kdy jsme mohli jet domů, ale návrat zpět byl horší. V době, kdy jsem se této mise účastnila, byl v zemi relativní klid a přímé ohrožení života nehrozilo, ale i tak bylo nutné dodržovat určitá bezpečnostní pravidla, jako při výjezdu mít nabitou zbraň a nasazenou neprůstřelnou vestu.

R:

Většina žen je s pracovním zařazením spokojená. Alespoň zatím. Od července letošního roku se totiž mění zákon o vojácích. A jsou to velké změny, které v některých vyvolávají obavy. Jedná se hlavně o to, že již nebude možné celou kariéru zůstat na jedné pozici. Voják bude moci zůstat v daném zařazení pouze po určitou dobu a pak musí být povýšen, přeřazen na jinou pozici nebo bude muset odejít do civilu. Taktéž se mění platové podmínky. Tady se názory respondentek rozdělují. Jedni vůbec netuší, jaký bude jejich plat po nabití účinnosti tohoto zákona, jaksi je to vůbec nezajímá. Druzí už si svůj plat spočítali. Zdá se, že vojáci budou pobírat buď stejné, nebo o něco nižší platy. To bude klást na vojáky větší nároky než doposud. Nicméně, každá změna zákona je přijímána s obavami, a až čas ukáže, zda jsou to změny k lepšímu či horšímu. Ženám připadá, že místo toho, aby s odslouženými roky jejich hodnota a potažmo i plat stoupal, vždy přijde nějaká změna zákona, která je vrátí zpět a ony zůstanou buď na svém místě dál, nebo dokonce dostanou místo horší. V tomto ohledu poukazují na civilní sféru, kde se člověk během let vypracuje a dostává vyšší plat a tím dosáhne i vyššího postavení ve firmě. Zkušenosti jsou v civilu více ceněny než v armádě.

Mladší ženy, plánující rodinu vyjádřily obavy ohledně nového zákona. Od července totiž nebudou ženy na mateřské a rodičovské dovolené pobírat příspěvek na bydlení. To je velký zásah do rodinného rozpočtu. Pokud si k necelým 8.000 korunám rodičovského příspěvku připočteme 8.700 korun příspěvku na bydlení, dostaneme se na částku, které mnohé ženy v civilním zaměstnání ani nevydělavají. K tomu některé ženy dodávají, že kdyby to věděly dopředu, nebraly by si tak vysokou hypotéku nebo by se jinak připravily. Takto jsou postaveny před hotovou věc. A vyvstává otázka, zda vůbec děti mít. Ženy, které jsou již těhotné, plánují rodičovskou dovolenou na pouhé dva roky a doufají, že jim dítě vezmou do školky dříve. Ty, které již na mateřské nebo rodičovské

dovolené jsou, se budou muset uskromnit. Zajímavé jsou reakce mužů, jejichž ženy nejsou vojákyně. Ti mají pocit, že je to dobře, za příklad dávají svoje manželky, které pobírají také jen mateřskou nebo rodičovský příspěvek a musejí vyjít.

Co se týče zahraničních misí, ne všechny ženy se do mise dostanou, i když chtějí. Není tolik pozic, které mohou zastávat. Některé z respondentek v misi byly a většinou ji hodnotí kladně, až na již zmíněné odloučení od rodiny. Hlavním důvodem pro odjezd do mise jsou, ať pro muže či ženy jednoznačně finance. Častou překážkou pro odjezd jsou malé děti. Ženy, které již porodily, o mise obyčejně již zájem nejeví. Ženy, které i přesto do mise odjedou, se neseťkávají s pochopením od ostatních žen. Nejde ani o ohrožení života jako o dobu, kterou nejsou se svými dětmi, a mnoho žen toto nedokáže pochopit. U mužů i žen je zde určitá obava o stávající partnerský vztah či manželství. Mise tento vztah dobře prověří, pokud není dostatečně silný, tak se často po příjezdu rozpadá. To se týká i mužů. Několikrát se již stalo, že se muž vrátil z mise a našel jen prázdný byt.

Téma 4.: Střelby, házení granáty a přezkoušení z tělesné přípravy

A:

Toto téma jsem zařadila z toho důvodu, že kdykoliv se bavím s někým mimo rezort armády a zmíním, že jsem voják, tak se téma rozhovoru změní na zbraně, granáty a vojenskou techniku. Zdá se, že je toto ta nezajímavější část vojenské práce.

Střelby máme jednou za měsíc. Střílí se z pistolí vzor 75, ráže 9 mm nebo ze samopalů, nyní již z Brenů, což je nová zbraň, nahrazující samopal vzor 58. Střelbám samozřejmě předchází teoretická část zahrnující technická data zbraní, podmínky použití zbraní a nezbytná bezpečnostní opatření. Pak přichází na řadu samotná střelba. Jsou různá cvičení střelby: na terč, na figuríny, noční střelby, s ostrými

náboji, cvičnými nebo svítícími. Po střelbách je nutné si zbraň vyčistit, což dělá každý voják sám. Mně osobně nikdy na střelbách nepřišlo nic výjimečného, protože otec i bratr závodně stříleli. Na střelby se vždy těším, i když samozřejmě záleží i na podmínkách. Střílí se za každého počasí, ve dne i v noci. Často se na střelnici přesunujeme pěšky. Někdy je to docela vyčerpávající než dojde k samotným střelbám. To samé platí pro hod granátem, samozřejmě ostrým. Jen důraz na bezpečnost je zde větší. Kdo zrovna neháže, je schovaný v krytu. Granátem se neháže tak často, většinou jednou za rok či dva.

Přezkoušení z tělesné přípravy probíhá každoročně. Nejdůležitější je výroční přezkoušení, které se skládá z běhu na 12 minut a z výběru lehů sedů či výdrže ve shybu. Muži mají navíc kliky. Pro každou věkovou skupinu jsou stanoveny limity na splnění. Věkové skupiny jsou odstupňovány většinou po pěti letech věku. Další přezkoušení je profesní, které se každý rok mění. Většinou je to pětikilometrový běh, musado,²⁴ plavání, pochod se zátěží nebo hod granátem (cvičným).

R:

Střelby jsou pro většinu žen nutné zlo. I když samotné střelení je většinou baví. Ale střelnice se nenacházejí přímo v prostoru kasáren. Proto je nutné se většinou přesunout pěšky, některé jednotky se přesouvají i zrychleným přesunem. To je někdy docela náročné, když vezmeme v potaz, že území vojenského prostoru Brdy je samý kopec. Na střelnici nejdříve probíhají bezpečnostní předpisy, teprve poté následuje samotná střelba. Někdy se v rámci tohoto zaměstnání konají i další zaměstnání, například chemická nebo topografická příprava a samozřejmě klasická „rozborka, sborka“. Výsledky střelení jsou srovnatelné s muži. Některé ženy se dokonce účastní střeleckých soutěží. Žádná z oslovených žen strach ze střelby nemá. Někteří muži však ze střelby žen strach mají. Někteří si stěžují, že ženy se zbraní

---

²⁴ Bojové umění používané v AČR.

neumějí zacházet, že ohrožují sebe i ostatní. Tito muži jsou však v menšině. Většina mužů rozdíl mezi ženami a muži nedělá. Nicméně žádný má nějakou úsměvnou historku právě ze střelb žen.

Většina žen má strach z hodů granátů, protože ví, že nedohodí do stanoveného úseku. To se ale týká i některých mužů, kteří o tom příliš nehovoří. Většina žen se domnívá, že právě toto zaměstnání patří k nejrizikovějším. V minulém roce byla velmi napjatá atmosféra, díky nehodě, která se stala našemu kolegovi a kamarádovi. Při střelbách z minometu byl smrtelně zraněn a každý si uvědomoval, že se toto může stát i jemu, proto bylo loňské házení granátem zahaleno větším strachem než obvykle.

I přestože se s věkem limity pro přezkoušení snižují, respondentky přiznávají, že jim to dává rok od roku více práce limity dodržet. Většina se připravuje v rámci tělesné přípravy celý rok a na jaře většinou přidávají trénink běhu. Tělesná příprava bývá dvakrát týdně po dvou hodinách, ve kterých se cvičí pod dohledem tělocvikáře. Někdy je to formou nabídky a někdy se cvičí a běhá na povel řídícího. Respondentky se zde rozdělují v názorech. Jedny trénují na výbornou a druhým stačí pouze splnit. Každoročně musí ženy čelit tlaku mužů, kteří si stěžují na nerovné zacházení s muži a ženami právě při přezkoušení s tělesné přípravy. Muži mají totiž normy o dost náročnější.

5.4 Vyhodnocení rozhovorů

Výsledkem těchto rozhovorů je pohled na dnešní ženy v armádě. Jsou to ženy, které mají ve většině případů za partnery taktéž vojáky, se kterými se seznámily až v zaměstnání. Obyčejně mají dvě děti, které nějak nezajímá, čím se jejich rodič živí. Prvotním impulsem byl mnohdy podnět od někoho z rodiny. Je zajímavé, že ve většině případů jde o ženy, které tápaly po tom, kam se jejich život bude ubírat. Nebyly rozhodnuty pro žádnou profesi, jen se dostaly do situace, kdy jim byla nabídnuta práce v armádě a ony ji rády využily. Chtěly nějakou změnu, být dál od domova a rodičů a zkusit něco nového a třeba i zábavnějšího. Teď, i po několika letech služby jim stále armáda nabízí relativně vysoký plat. Mnohé si uvědomují, že v civilním zaměstnání a po dlouhých letech v armádě by na takový plat nedosáhly. Proto se snaží v armádě zůstat co nejdéle. Došlo k potvrzení hypotézy související se vstupem žen do armády.

Většina dotázaných má středoškolské vzdělání. Málokterá však uvažuje o dalším vzdělávání. Hypotéza, která předvíдалa, že většina žen v armádě dosáhla středoškolského vzdělání, byla tímto potvrzena.

Z výsledků rozhovorů vyplývá fakt, že ženy, které se rozhovoru účastnily, dávají přednost mužskému kolektivu. Nicméně výsledky pozorování jasně prokazují opak. Ženy se sdružují do samostatných skupin vždy, jakmile je k tomu příležitost. Je neobvyklé vidět ženu ve skupině mužů samotnou, pakliže je v celé skupině přítomna i jiná žena. Zajímavým faktem pozorování je to, že tyto ženské skupiny vznikají i napříč hodnostními rozdíly, což je zase výjimečné pozorovat u mužů. Hovoříme zde samozřejmě o běžném pracovním dni, chování například na misích podléhá jiným stereotypům, ale tento trend je pozorovatelný i tam.

S náplní práce je většina spokojena, ať už jí je umožněn kariérový postup či ne. Jen málokterá žena si uvědomuje, že služba v armádě je

službou i mimo pracovní dobu. Několik žen se setkalo jak s diskriminací kvůli pohlaví nebo se sexuálním obtěžováním. Ženy si nenechaly nic líbit a vše ihned řešily, jak se svými nadřízenými přímo, což se ovšem moc neosvědčilo, tak služebním postupem a zahájením trestního řízení. Ženy si nepřipouštějí, že by jejich práce byla něčím mimořádná či neobvyklá. To je zajímavé zjištění, zvláště když si uvědomíme, že právě z těchto důvodů většinou do armády nastupovaly.

Názory mužů jsou vůči ženám v armádě většinou odmítavé, myslí si, že v některých okamžicích kariéry mají ženy přednost nebo to mají lehčí. Nemyslí si, že je v armádě mezi muži a ženami rovnoprávnost, protože si rovni nejsou. Odkazují na odlišné normy na přezkoušení z fyzické zdatnosti a příspěvek na vystrojení, ale na druhou stranu připouští, že žena nemá takovou sílu a zdatnost, aby se muži vyrovnala. Proto chápou ženy, které pracují na štábech, v kancelářích nebo jako zdravotnice. Je to prý práce, kterou ženy zvládají lépe než muži a pro kterou mají více vloh, jako je pořádnost, přehlednost a dochvilnost. Zajímavý byl i názor jednoho vojáka, který tvrdí že: „*ten kdo rodí děti, by takovouhle práci dělat neměl.*“²⁵

---

²⁵ M. K. dne 1. 4. 2015 v Jincích.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo ukázat svět žen v armádě ČR. Ženy se postupem let staly nedílnou součástí armády a jejich počet stále roste, díky vysoké nezaměstnanosti v určitých regionech naší republiky. Vstupem do armády mnoho žen řeší nejen svůj problém s uplatněním na trhu práce, ale i svou touhu pracovat v odvětví, které není pro ženy běžné. V tomto rezortu našly dobře placené zaměstnání, které není stereotypní a obvyklé. Převážná část žen si v zaměstnání našla přítele či manžela. V pracovním kolektivu se navzdory svým slovům, obklopují ženami. Práce jim umožňuje synchronizovat soukromý život s tím pracovním, třebaže se mnohdy prolínají. Většina vojákyň nepovažuje svou práci za nijak výjimečnou, i když je výjimečnost tohoto povolání do armády přivedla. Zdá se, že za roky strávené v tomto zaměstnání přišly o iluze při setkání s každodenní realitou vojenského života nebo si na tento životní styl zvykly. Je pro ně běžné, že mají určitou pracovní dobu, která je občas narušena nepřetržitým vojenským výcvikem, vojenským odborným kurzem, službou, střelbami, házením granátů nebo jen hodinami tělocviku. Jejich mužští kolegové si už na to, že je v zaměstnání obklopuje stále více žen, přivykli. Ačkoli je pro ně stále ve většině případů nepřijatelné, aby žena sloužila u speciálních či bojových jednotek, chápou jejich obsazování do pozic zdravotnic, logistických oborů a do štábních odvětví.

Ženy v ozbrojených silách byly vždy pokládány za hrdinky a tvrdé ženy, které se nebály výzvy srovnání s muži a snažily se o uplatnění v ryze mužské profesi. I přes svou odlišnou stavbu těla jsou schopné vykonávat a vykonávají práci, která donedávna patřila jen mužům. Ale i to má své hranice. Přes všechno, co si ženy za staletí dokázaly prosadit, je mužská role nenahraditelná. I v současnosti je tento svět ovládaný muži, i přes velkou snahu žen, a to se zřejmě ještě nějakou dobu nezmění.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literární zdroje

1. BOURDIEU, P. *Nadvláda mužů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 144 s. ISBN 80-7184-775-5.
2. CHROBÁKOVÁ, E., et al. *Malá ilustrovaná encyklopedie: A-Ž*. Praha : Encyklopedický dům, 1999. 1213 s. ISBN 80-86044-12-2.
3. KOMÁREK, J. *Úskalí profesionalizace armády České republiky*, *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 4, s. 75-87, ISSN 1210-3292
4. LOZOVIUK, P. *Evropská etnologie ve středoevropské perspektivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 189 s. ISBN 80-7194-752-0
5. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Armáda České republiky-Symbol demokracie a státní suverenity 1993-2012*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2012. ISBN 978-80-7278-600-8.
6. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu*. MO ČR, Praha, 2005. 124 s. ISBN 80-7278-316-5.
7. PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. Ministerstvo obrany. Praha 2007. 248 s. ISBN 978-80-7278-381-6.
8. PROCHÁZKOVÁ, D. *Krizové řízení, havarijní plánování a ochrana obyvatelstva*. 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. 111 s. ISBN 978-80-86708-86-7.

9. ROUŠAL, J. *Česká republika a její profesionální armáda*. Ministerstvo obrany, Praha. 2006. 160 s. ISBN 80-7278-331-9.
10. SARVAŠ, Š. a kol. *Vývoj postavení armády ve společnosti*. 1. vyd. Praha: AVIS, Ministerstvo obrany České republiky, 1999, 71 s. ISBN 80-7278-016-6.

Elektronické zdroje

1. BROOK, T. V. Women moving closer to combat's front lines. [online], 2014, [cit. 2015-02-06]. Dostupné na WWW<<http://www.usatoday.com/story/news/nation/2014/11/20/pentagon-women-combat/70010930>>
2. EUROZPRÁVY.CZ. Mají ženy zabijácký instinkt? Britská armáda chystá revoluční změnu [online], 2014, [cit. 2015-03-01]. Dostupné na WWW<<http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/109385-maji-zeny-zabijacky-instinkt-britska-armada-chysta-revolucni-zmenu/>>
3. INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Zprávy 2001*. [online], 2005, [cit. 2015-02-20]. Dostupné na WWW<<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=784>>
4. INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Zprávy 2009*. [online], 2005, [cit. 2015-02-20]. Dostupné na WWW<<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1516>>
5. KLUSÁK, M. VITÁKOVÁ, A. *Československé ženy bojující v zahraničních vojenských jednotkách za II. světové války*. [online], 2008, [cit. 2015-02-20]. Dostupné na WWW<<http://zeny-bojujici.cz/uvod>>

6. MARX, B. *German army losing luster for female members* [online], 2014, [cit. 2015-02-16]. Dostupné na WWW<<http://www.dw.de/german-army-losing-luster-for-female-members/a-17387214>
7. ZPRÁVY.IDNES.CZ. *Ženy dobývají NATO. Řídí politiku, bojují, létají ve stíhačkách* [online], 2010, [cit. 2015-03-01]. Dostupné na WWW<<http://www.acr.army.cz/informacni-servis/napsali-o-nas/zeny-dobývají-nato--ridi-politiku--bojují--letají-ve-stíhačkách-44040/>>
8. ZRNO, M. Gender vítězí nad přírodou: Ženy na vojnu! Podle Norů se neliší od mužů. [online], 2014, [cit. 2015-02-06]. Dostupné na WWW< [http:// www.ozbrojeneslozky/clanek/gender-vitezi-nad-prirodou-zeny-na-vojnu-podle-noru-se-nelisi-od-muzu](http://www.ozbrojeneslozky/clanek/gender-vitezi-nad-prirodou-zeny-na-vojnu-podle-noru-se-nelisi-od-muzu)>

Ostatní zdroje

1. Genderová kvantitativní analýza MO 2013. Intranetová armádní síť. 2015.
2. MINISTERSTVO OBRANY. *Přelomová novela zákona o vojácích z povolání– druhá fáze profesionalizace*. Intranetová armádní síť. 2015.
3. Rozhovor s J. V., vojákyní, ze dne 3. 1. 2015 v Jincích.
4. Rozhovor s K. CH., vojákyní, ze dne 15. 1 2015 v Jincích.
5. Rozhovor s M. K., vojákem, ze dne 1. 4. 2015 v Jincích.

SEZNAM PŘÍLOH

1. PŘÍLOHA I. Rezoluce 1325 (2000) Rady bezpečnosti OSN.
2. PŘÍLOHA II. Tabulky 1 – 7. z Genderové kvantitativní analýzy MO 2013.
3. PŘÍLOHA III. Fotografie vojáků.

SEZNAM TABULEK

1. Tabulka 1: Počet vojáků, vojáků a občanských zaměstnanců
2. Tabulka 2: Délka trvání služebního poměru žen v rezortu MO
3. Tabulka 3: Hodnostní složení žen a průměrný věk
4. Tabulka 4: Počet žen v jednotlivých vojenských odbornostech
5. Tabulka 5: Muži a ženy studující na vojenských školách (školní/akademický rok 2013/2014)
6. Tabulka 6: Vzdělání mužů a žen ve služebním poměru k 1. 1. 2014
7. Tabulka 7: Účast mužů a žen ve služebním poměru ve strukturách NATO a EU a v zahraničních operacích

RESUMÉ

The bachelor is thesis with the specifics of women serving in the Armed Forces. More detailed research has been conducted on a single unit. Based on the results of quantitative and qualitative research, it was found that female soldiers do not consider their work is not exceptional, they considered this work exceptional in the time of making this career choice. It was also discovered that majority of female soldiers choose their life partners from the army and when put on the team they prefer that majority of that team to be male. The majority of female soldiers is satisfied with their daily job, but most of them are concerned about the upcoming changes clue to the new legislation.

PŘÍLOHY

Příloha I. Rezoluce 1325 (2000) Rady bezpečnosti OSN

Osmnáctibodová rezoluce obsahuje řadu operačních rozhodnutí a nařízení, která by měla mít dopad jak na jednotlivé členské státy, tak na celý systém OSN:

- Zvýšit podíl žen na rozhodování o prevenci, řešení a ukončování konfliktů a rozšířit jejich účast na mírových procesech. (odst.1);
- Zvýšit zastoupení žen na všech úrovních rozhodování při řešení konfliktů a posílit jejich účast na mírových procesech (odst. 2);
- Zvýšit počet žen jmenovaných do funkcí zvláštních zástupců a vyslanců (para.3);
- Rozšířit úlohu žen v operacích v terénu na výkon činností vojenských pozorovatelek, civilních policistek a pracovníků v oblasti lidských práv a humanitární pomoci (para.4);
- Zahrnout hledisko gender do mírových operací a zajistit jeho zohlednění při konkrétních operacích v terénu (para.5);
- Poskytnout členským státům školící návody a materiály z oblasti ženských práv a potřeb a zahrnout hledisko gender do školících programů na úrovni států (para.6);
- U oblastí z hlediska gender citlivých zvýšit dobrovolné financování, technickou a logistickou podporu ze strany členských států (para.7);
- Při vyjednávání a implementaci mírových dohod věnovat pozornost hledisku gender a zohlednit zvláštní potřeby žen a dívek, podporovat místní ženské mírové iniciativy a zajistit ochranu a respektování lidských práv žen a dívek (odst. 8);
- zajistit respektování mezinárodních zákonů vztahujících se na práva a ochranu žen a dívek (odst. 9);
- Přijmout zvláštní opatření na ochranu žen a dívek před násilím, které je na nich páčáno z důvodu rozdílnosti pohlaví (odst.10);
- Skoncovat s beztrestností a stíhat viníky odpovědné za genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny, včetně sexuálního a dalšího násilí páchaného na ženách a dívkách (odst.11);
- Zajistit respektování civilní a humanitární povahy uprchlických táborů a sídlišť a zohlednit v nich specifické potřeby žen a dívek (odst.12);
- Zohlednit rozdílné potřeby žen a mužů a jejich rodinných příslušníků při procesu odzbrojení, demobilizace a rehabilitace (odst. 13);

- V rámci opatření přijímaných podle Článku 41 Charty OSN uvážit jejich potenciální dopad na civilisty a zohlednit zvláštní potřeby žen a dívek prostřednictvím adekvátních vynětí na základě humanitárních důvodů (odst. 14);
- Zajistit, aby při misích Rady bezpečnosti byla zohledňována hlediska gender a ženská práva a aby v případě potřeby byly konzultovány místní ženské organizace (odst.15);
- Vyzvat generálního tajemníka, aby nechal vypracovat studii o dopadech ozbrojených konfliktů na ženy a dívky, o úloze žen při budování míru, v mírových procesech a při řešení konfliktů; studie by se měla stát předmětem zprávy generálního tajemníka předložené Radě bezpečnosti (odst. 16);
- Vyzvat generálního tajemníka, aby Radu bezpečnosti prostřednictvím zpráv informoval o pokroku v otázce zastoupení žen a mužů v rámci mírových misí (odst. 17);
- Rada bezpečnosti se bude touto otázkou dále aktivně zabývat (odst. 18).²⁶

---

²⁶ INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. *Zprávy 2001*. [online], 2005, [cit. 2015-02-20]. Dostupné na WWW<<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=784>>

Příloha II.

Tabulka 1: Počet vojáků, vojačkyň a občanských zaměstnanců

Stav k 1. 1. 2014	Celkem	Mužů	Žen	% zastoupení žen
Vojáci z povolání	21011	18101	1910	13,85
Občanští zaměstnanci	7530	4305	3225	42,83
Rezort MO celkem	28541	22406	6135	21,50

Genderová kvantitativní analýza MO 2013

Tabulka 2: Délka trvání služebního poměru žen v rezortu MO

	do 1. r.	1-4 r.	5-9 r.	10-14 r.	15-19 r.	20 r. a více
k 1. 1. 2014	51	298	836	1055	218	452
k 15. 1. 2012	64	392	936	757	314	522
k 15. 1. 2011	57	697	1169	413	261	410

Genderová kvantitativní analýza MO 2013

Tabulka 3: Hodnostní složení žen a průměrný věk

Hodnost	k 15. 1. 2013	Průměrný věk	k 1. 1. 2014	Průměrný věk
plukovnice	3	45,3	6	46,2
podplukovnice	47	44,1	45	43,8
majorka	126	39,2	144	39,5
kapitánka	232	36,4	239	36,8
nadporučice	334	33,2	362	33,5
poručice	258	31,3	244	32,2
nadpraporčice	65	41,2	55	42,4
praporčice	288	39,2	311	40,0
nadrotmistryně	471	37,6	455	38,7
rotmistryně	479	35,9	410	35,7
rotná	99	34,0	96	34,5
četařka	169	34,9	165	35,5
desátnice	161	32,9	143	34,4
svobodnice	76	30,9	67	31,4
nadrotmistryně - čekatelka	0	0	9	26,1
rotmistryně - čekatelka	35	25,1	30	25,3

Hodnost	k 15. 1. 2013	Průměrný věk	k 1. 1. 2014	Průměrný věk
rotná – čekatelka	30	24,3	22	23,7
četařka – čekatelka	28	22,8	34	23,2
desátnice – čekatelka	33	22,3	36	22,1
svobodnice - čekatelka	47	21,2	36	21,0
vojínka - čekatelka	4	31,5	1	22,0

Genderová kvantitativní analýza MO 2013

Tabulka 4: Počet žen v jednotlivých vojenských odbornostech

k 15. 1. 2011	k 15. 1. 2013	k 1. 1. 2014	odbornost
819	899	1012	nestanoveno/nelze stanovit voj. Obor
80	82	70	mechanizovaná
2	2	2	tanková
18	20	20	vševojskového operačního směru
28	30	28	dělostřelecká
2	3	6	vojensko-civilní spolupráce (CIMIC)
69	64	54	chemická
38	39	31	ženijní
0	1	2	výsadková a záchranná
16	13	16	výkonného vojenského letectva
0	39	46	vzdušné síly
88	88	79	leteckých provozních služeb
21	21	15	protiletadlová
41	40	47	radiolog. přehledu/řízení ve vzduš. prostoru
7	7	8	technická radionavigační
39	41	39	inženýrská letecká služba
4	4	3	letecké technické a provozní zabezpečení
2	2	1	letištní zabezpečení
225	226	224	všeobecná logistika
22	29	24	zbrojní
39	42	30	technická strojní
55	56	51	proviantní zabezpečení
40	43	42	dopravy
14	13	10	ubytovací a stavební
23	23	13	výstrojní zabezpečení
14	15	3	elektrotechnická

k 15. 1. 2011	k 15. 1. 2013	k 1. 1. 2014	odbornost
17	18	14	zabezpečení PHM
47	51	48	spojovací vojsko – informatizace
175	166	152	spojovací vojsko
192	184	181	ochrana utajovaných skutečností
355	357	344	zdravotnická služba
27	29	27	veterinární služba
12	13	15	zpravodajské zabezpečení AČR
5	6	7	průzkumná
25	25	23	elektronický boj
29	30	25	geografická služba
40	40	48	hydrometeorologická služba
3	2	3	speciální síly
33	28	9	Vojenská policie
36	38	45	dopravně pořádková a ochranná služba
7	4	3	odhalování a dokumentace trestné činnosti
155	163	156	lidské zdroje
18	17	14	právní služba
76	81	92	ekonomická služba
27	26	22	sport a tělovýchova
9	10	8	humanitní služba
0	0	1	duchovní služba
8	10	11	psychologická služba
14	14	16	komunikace a vztahy s veřejností
0	45	45	bojová pohotovost, mobilizační plánování

Genderová kvantitativní analýza MO 2013

Tabulka 5: Muži a ženy studující na vojenských školách (školní/akademický rok 2013/2014)

škola/počty	studující		
	celkem studentů	ženy	% podíl žen
Univerzita obrany v Brně	1840	591	32
VO FTVS UK v Praze	23	0	0
Celkem VŠ	1863	591	32
VŠŠ a VOŠ v Moravské Třebové	341	70	21
Celkem vojenské školy	2204	661	30

Genderová kvantitativní analýza MO 2013

Tabulka 6: Vzdělání mužů a žen ve služebním poměru k 1. 1. 2014

vzdělání/pohlaví	muži	ženy
bez maturity (výuční list)	3208	67
s maturitou	9350	1501
vyšší odborné	252	37
vysokoškolské (Bc.)	1369	420
vysokoškolské	3942	885

Genderová kvantitativní analýza MO 2013

Tabulka 7: Účast mužů a žen ve služebním poměru ve strukturách NATO a EU a v zahraničních operacích

V roce 2013	celkem osob	mužů	žen
ve strukturách NATO a EU	45	43	2
v zahraničních operacích	1414	1336	78

Genderová kvantitativní analýza MO 2013

Příloha III. Fotografie vojáků

Na následujících fotografiích jsou vojákyně, plnící povinnosti v rámci AČR.

Obr. 1. Žena ve vysoké funkci, zdroj Deckerová Jana, fotografka časopisu A report. Ministerstvo obrany.

Obr. 2. Vojákyně na výcviku, zdroj Deckerová Jana, fotogračka časopisu A report. Ministerstvo obrany.

Obr. 3. Vojákyně na výcviku, zdroj Deckerová Jana, fotogračka časopisu A report. Ministerstvo obrany.